

Referanse til artikkelen: Kristina Johansen (2022). Gøy og lærerikt, men også vanskelig: Unge, enslige flyktnings perspektiver på deltakerbasert forskning. *Fontene forskning*, 15(2), 30-43.

NØKKELOD: DELTAKERBASERT FORSKNING, UNGE ENSLIGE FLYKTNINGER, DELTAKELSE, RELASJONER OG MAK

Kristina Johansen

Universitetslektor og doktorgradskandidat, Institutt for sosialfag,
Universitetet i Stavanger
kristina.johansen@uis.no

Gøy og lærerikt, men også vanskelig: Unge, enslige flyktnings perspektiver på deltakerbasert forskning

Deltakelse er en universell rettighet for alle barn og unge. Både sosialt arbeid og deltakerbasert forskning har deltakelse som kjerneverdi. Vi har imidlertid begrenset kunnskap om hvordan barn og unge med fluktbakgrunn opplever å delta i deltakerbasert forskning. Denne artikkelens utgangspunkt er en kvalitativ studie som involverte unge, enslige flyktninger i utforskningen av problemstillinger knyttet til psykososial helse og deltakelse, hvor forskningsdesignet inkluderte deltakerbasert metodikk. Artikkelen belyser ungdommenes perspektiver på deltakerbasert forskning. Studiens funn viser at det å ta del i sosiale opplevelser, bli lyttet til, dele erfaringer og lære av hverandre bidro til at deltakelsen ble opplevd som verdifull. Samtidig kom deltakerne inn på utfordringer knyttet kommunikasjon, sensitive tema, deltakelse i beslutningstaking og maktesløshet.

En stor takk til ungdommene som deltok i forskningsprosjektet og delte sin tid, sine erfaringer og refleksjoner med meg. Takk også til det kommunale senteret hvor forskningen fant sted.

Deltakelse er en universell rettighet alle barn og unge har ifølge Barnekonvensjonen (Forente Nasjoner, 1989). Deltakelse kan sies å være en kjerneverdi både i deltakerbasert forskning og i sosialt arbeid (Tofteng & Bladt, 2020). Det innebærer blant annet en rett til innflytelse over eget liv. I de senere år har deltakelse og involvering av barn og unge blitt fremmet også innen forskning (Ellingsen et al., 2015; Trondsen & Eriksen, 2019). Deltakerbasert forskning (participatory research, PR) vil styrke stemmene og makten til dem som deltar i forskning (Kim, 2019) gjennom at forskeren forsker *sammen* med forskningsdeltakerne, heller enn på dem (O’Kane, 2008). Deltakerbasert aksjonsforskning (participatory action research, PAR) har i tillegg ambisjon om å bidra til «aksjon», altså handling og endring (Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017). I denne artikkelen bruker jeg «deltakerbasert forskning» som et overordnet begrep som også omfatter deltakerbasert aksjonsforskning.

Utgangspunktet for denne artikkelen er et kvalitativt forskningsprosjekt som utforsker unge, enslige flyktningers psykososiale helse og deltakelse fra de unges perspektiv, hvor deltakerbasert metodikk inngikk i forskningsdesignet. Få forskningsartikler diskuterer deltakerbaserte forskningsprosjekter med denne gruppa (Kaukko, 2016). Eksisterende studier (for eksempel Due et al., 2014; Franks, 2011; Kaukko, 2016; Rogers et al., 2018; White & Bushin, 2011) vektlegger først og fremst forskeres refleksjon over egen forskning. Det er behov for mer forskning for å forstå de unike utfordringene som kan oppstå når barn og unge involveres i deltakerbasert forskning i ulike kontekster (Kim, 2019). Generelt er stemmene til enslige mindreårige lite belyst i forskning (Svendsen et al., 2018). Denne artikkelen gir et bidrag til å tette forskningshullet, gjennom å løfte fram unge, enslige flyktningers egne stemmer og perspektiver på deltakerbasert forskning. Studien bidrar med ny kunnskap om hvordan forskningsdeltakeres bak-

grunn og erfaringer fra flukt og eksil har betydning når man skal samarbeide i og om forskning. Samtidig vektlegges relasjoner og samfunnsmessige kontekster for forskningsprosjektet.

Artikkelens problemstilling er: Hvordan opplevde de unge, enslige flyktingene som deltok i forskningsprosessen å delta? Problemstillingen blir utforsket gjennom følgende forskningsspørsmål: Hva var verdifullt ved å delta i forskningsprosessen? Hva bidro til å skape utfordringer for deltakelse i forskningsprosessen? Og hva bidro til å skape utfordringer for aksjonen i forskningsprosessen? Datamaterialet bygger på deltakernes tilbakemeldinger og er hentet fra feltnotater, intervjuer og gruppesamtaler.

TEORETISK PERSPEKTIV: DELTAKELSE

Deltakelse kan både forstås som en prosess, for eksempel som deltakelse i aktiviteter, og som resultat, spesielt knyttet til innflytelse på beslutningstaking (Davidson, 2017; Ulvik, 2015). Ofte defineres deltakelse med utgangspunkt i Barnekonvensjonens paragraf 12, som omhandler retten til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter og få disse tillagt vekt (Forente Nasjoner, 1989). Konvensjonen berører ikke bare deltakelse som medvirkning i forhold som berører ens liv, men også «deltakelse som samfunnsmessig medborger» (Gulbrandsen, 2014). Barn konstitueres som uavhengige subjekter og rettighetshavere i barnekonvensjonen (Hart, 1992; Ulvik, 2009). Både tverrfaglige barndomsstudier (Christensen & James, 2008; Greene & Hogan, 2005) og Barnekonvensjonen har vært viktige for anerkjennelsen av barn og unge som subjekter med en legitim stemme og evne til deltakelse (Graham & Fitzgerald, 2010). Samtidig er Barnekonvensjonen og tverrfaglige barndomsstudier kritisert for å vektlegge selvstendighet og individuelt aktørskap på bekostning av relasjonelle og kontekstuelle dimensjoner (Spyrou et al., 2018; Ulvik, 2009).

Klassiske definisjoner av deltakelse knytter fenomenet til grader av medvirkning i beslutningstaking

(Hart, 1992; Shier, 2001). Høy grad av deltakelse innebærer at barn og unge deltar i og påvirker beslutningsprosesser relatert til eget liv og til fellesskapet de er en del av, mens lav grad av deltakelse innebærer at de uttrykker synspunkter, uten at synspunktene nødvendigvis får konsekvenser på beslutningsnivå (Hart, 1992; Shier, 2001). En innvending mot en gradert forståelse av deltakelse er at den ikke problematiserer hvordan barns syn blir til, hvem det blir til sammen med, eller i hvilken kontekst (Ulvik, 2009).

Nyere perspektiver framhever at deltakelse ikke bare handler om individuelt aktørskap, men også formes av mellommenneskelige relasjoner og i bestemte kontekster (Graham & Fitzgerald, 2010; Hultgren & Johansson, 2019; Ulvik, 2009). Å lytte til barn og unges stemmer forutsetter en aktiv samtalepartner (Ulvik, 2015). Barn og voksne «samskaper» altså mening (Ulvik, 2009). Fra et relasjonelt og dialogisk perspektiv, trekkes anerkjennelse og inkludering fram som viktig for deltakelse, og prosessen framstår som like viktig som resultatet (Graham & Fitzgerald, 2010; Hultgren & Johansson, 2019; Ulvik, 2015). I denne studien forstås deltakelse som både å delta i prosesser og i beslutningstaking.

TIDLIGERE FORSKNING: BARN OG UNGE I DELTAKERBASERT FORSKNING

Forskning viser at deltakerbasert forskning kan føre til kunnskapsutvikling hos barn og unge i tillegg til bevisstgjøring rundt sosial rettferdighet, sosial, emosjonell og kognitiv utvikling, myndiggjøring, styrket lederskap, utvikling av ferdigheter innen forskning og kommunikasjon og nettverksbygging (Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017). Tilnærmingen kan også bidra til endringer i organisasjonskultur, utvikling av programmer tilpasset ungdommers behov, påvirkningsarbeid og endringer i lokalsamfunn (Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017).

En deltakerbasert forskningstilnærming har også utfordringer. Mistillit og maktubalanse mellom forsker og deltakere kan gjøre deltakelse vanskelig (Kim, 2019). Slik forskning krever dessuten mye tid og innsats, og ungdommer har ofte ikke tid til å engasje-

re seg fullt ut i forskning på grunn av skolearbeid og andre forpliktelser (Kim, 2019). Dersom deltakerbasert aksjonsforskning utfordrer eksisterende maktstrukturer, kan det ifølge Kim (2019) lede til utilsiktede konsekvenser for deltakere i form av sosial ekskludering, politisk vold eller følelsesmessig smerte. Ikke-deltakelse kan skyldes flere faktorer: tidsmangel, fremmede arenaer og ukomfortable aktiviteter, tidligere erfaringer med usynliggjøring, eller at folk ikke ser poenget ved å delta (Cornwall, 2008). Motstand mot deltakelse kan også betraktes som et uttrykk for aktørskap (Davidson, 2017).

Tidligere forskning relatert til barn og unge med fluktbakgrunn har vektlagt psykiske helseproblemer, sårbarhet og risikofaktorer som sentrale tema (Hodes, 2019; Svendsen et al., 2018). Gruppen framstilles ofte som sårbar på grunn av alder, atskillelse fra primære omsorgspersoner, traumatiske opplevelser, lange opphold på asylmottak og utfordringer i møte med et nytt samfunn (Broch, 2012; Lidén et al., 2017). Når barn og unge med fluktbakgrunn skal delta i forskning, er det særlig viktig med tiltak som ivaretar deltakerne, fordi deltakelsen kan oppleves følelsesmessig smertefull (Hopkins, 2008). Forskningslitteraturen trekker fram at det er viktig å etablere en tillitsfull relasjon mellom forsker og deltakere, noe som ofte tar tid (Broch, 2012; Due et al., 2014). I seinere år har også unge flyktningers resiliens og aktørskap vært viet økende oppmerksomhet (Eide & Hjern, 2013). Et overdrevet fokus på sårbarhet kan bidra til å definere flyktninger som syke, avhengige og hjelpeløse (Ahearn, 2000). Mackenzie et al. (2007) argumenterer derfor for at forskere har en etisk forpliktelse til å utvikle forskningsprosjekt som bidrar til å fremme aktørskap og å styrke forskningsdeltakerenes ferdigheter.

Flere forskere trekker fram unge flyktningers mulighet til å tilegne seg ferdigheter og ressurser i deltakerbasert forskning (Franks, 2011; Kaukko, 2016; White & Bushin, 2011). Forskning på deltakerbaserte tilnærminger indikerer at slike tilnærminger kan bidra til å bryte ned maktrelasjoner mellom forskere og deltakere, fremme aktørskap (Due et al., 2014)

og bidra til myndiggjøring (Franks, 2011; Rogers et al., 2018). Samtidig som deltakerne blir hørt, bidrar de med verdifull kunnskap (Franks, 2011). Å arbeide sammen mot et felles mål kan også oppleves som verdifullt (Kaukko, 2016). I tillegg er deltakerbaserte og kreative aktiviteter ofte morsomme å delta i (Kaukko, 2016; Rogers et al., 2018). Deltakerbasert aksjonsforsknings ambisjoner om myndiggjøring og sosial endring framstår imidlertid som «urealistiske» i Kaukkos (2016) studie av enslige mindreårige asylsøkere, hvor deltakerne var mer interessert i det som var «gøy», enn å påvirke beslutningstaking og utfordre sosial ulikhet.

METODISK TILNÆRMING

Utgangspunktet for denne artikkelen er et kvalitativt forskningsprosjekt hvor deltakerbasert metodikk inngikk i forskningsdesignet. Målet har vært å frambringe ny kunnskap om unge, enslige flyktningers psykososiale helse og deltakelse fra et erfaringsnært og kontekstuellt perspektiv. Forskningsdesignet besto av en kombinasjon av workshops inspirert av deltakerbasert metodikk for barn og unge (Fjordside et al., 2016; O’Kane, 2008) og kritisk-utopisk aksjonsforskning (Bladt, 2012; Husted & Tofteng, 2012), samt deltakende observasjon (Aase & Fossåskaret, 2013) og semistrukturerte forskningsintervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg gjennomførte dataproduksjonen på et kommunalt senter for enslige mindreårige gjennom ti måneder i 2016-2017. Første del av forskningsprosessen hadde en deskriptiv tilnærming, med vekt på ungdommenes beskrivelser og refleksjoner over hvordan de hadde det og hva som bidro til resiliens. I andre del utforsket vi utfordringer i unge flyktningers liv, drømmer for fremtida og muligheter for aksjon. Sistnevnte omhandlet mulighetene for å *gjøre noe* med en utfordring vi sammen kom fram til i forskningsprosessen.

14 unge, enslige flyktninger, to jenter og tolv gutter, mellom 15 og 20 år deltok i studien, basert på informert samtykke. Deltakerne er i artikkelen gitt fiktive navn. Alle kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere (under 18 år, uten omsorgsperso-

ner) og hadde fått oppholdstillatelse. Deltakerne var fra Afghanistan, Somalia, Eritrea, Syria og Etiopia og hadde bodd i Norge mellom ett og fem år. Noen gikk på norskkurs, andre på videregående. I forbindelse med rekrutteringen holdt jeg informasjonsmøter med tolk på det kommunale senteret. Det ble delt ut informasjonsskriv på sju språk som beskrev forskningsprosessen i et enkelt språk. Flere samarbeidspartnere bidro også i prosjektet: En representant for Redd Barna og en syrisk-palestinsk kunstner med-fasiliterte noen av workshopene. To psykologistudenter hadde ansvar for leker og var tilgjengelige for psykososial oppfølging. I tillegg var en sosialarbeider til stede enkelte ganger. Samarbeidspartnerne bidro med kommentarer og spørsmål til ungdommene.

Dataproduksjonen begynte med deltakende observasjon, noe som anses å være en lite påtrende tilnærming som bidrar til å etablere en tillitsfull relasjon til deltakerne (Due et al., 2014). Gjennom uformelle aktiviteter og samtaler ble jeg kjent med ungdommene og fikk innblikk i livene deres. Jeg gjennomførte deretter ti intervjuer, basert på en intervjuguide med åpne spørsmål/tema, formulert i et enkelt språk. Tolk ble tilbudt, og fem deltakere takket ja til å ha med tolk. I begynnelsen av intervjuet informerte jeg deltakerne om at de kunne avbryte, ta pauser, og si fra om det var noe de ikke ville snakke om (Hopkins, 2008). Jeg startet i nåtida, for å etablere trygghet i nåtidssituasjonen, før vi nærmet oss fortida (Hopkins, 2008). Avslutningsvis spurte jeg hvordan de hadde opplevd intervjuet, og svarene på dette spørsmålet er en del av datagrunnlaget for artikkelen.

I workshopene var framtidswerkstedet, som brukes mye i kritisk-utopisk aksjonsforskning, en sentral inspirasjon (Bladt, 2012; Husted & Tofteng, 2012; Jungk & Müllert, 1998). Et framtidswerksted består av flere faser: 1) kritikfasen, hvor deltakere gir uttrykk for hva de opplever som utfordringer, 2) fantasifasen, hvor man formulerer drømmer for fremtida, og 3) virkeliggjøringsfasen, hvor man forsøker å gjøre noe med en valgt utfordring. Av forskningsetiske grunner la jeg inn en innledende fase før kritikka-

sen, hvor målet var å skape trygghet og tillit i gruppa (O’Kane, 2008). Workshopene besto av lek, aktiviteter og dialog. Kombinasjonen av virkemidler kunne gi deltakerne mulighet til å uttrykke seg non-verbalt og inspirere til dialog og kreativitet (Due et al., 2014; Fjordside et al., 2016; Husted & Tofteng, 2012; O’Kane, 2008). Til sammen var ti ungdommer involvert i workshopene. Jeg stilte ikke krav om å delta i alle workshopene, men oppfordret til dette. Oppmøtet varierte, fra tre til sju deltakere hver gang.

I de tre første workshopene laget ungdommene collage, diskuterte foreløpige funn om resiliens fra forskningsprosjektet og utforsket barns rettigheter (det siste med representanten fra Redd Barna). I workshop fire og fem (kritikkfasen) ble blant annet idémyldring, fotografi og rollespill brukt til å utforske hva ungdommene opplevde som utfordringer i egne og andre unge flyktningers liv. Ungdommene tok blant annet opp den vanskelige situasjonen for enslige mindreårige med tidsbegrenset opphold/ avslag, og hvordan dette berørte dem. I den sjettede workshopen (fantasifasen) hadde vi besøk av kunstneren, og tegning ble brukt som virkemiddel for å utforske ungdommenes drømmer for framtida. I syvende og åttende workshop (virkeligjöringsfasen) la vi planer for å gjøre noe med den vanskelige situasjonen til enslige mindreårige på asylmottak gjennom å lytte til deres erfaringer og videreformidle et budskap til myndighetene og/eller offentligheten. Dette utgjör aksjonen i prosjektet. Ungdommene deltok med stort engasjement i idémyldringer, rollespill og diskusjoner. I den niende workshopen dukket imidlertid ingen ungdommer opp. Semeste-

ret nærmet seg slutten og det ble klart at vi ikke ville klare å gjennomføre planen. I stedet ble ungdommene i siste workshop invitert til å formidle sine tanker og erfaringer på et rettighetsseminar organisert av Redd Barna. Flere uttrykte interesse og en deltok.

Avslutningsvis gjennomførte vi to gruppesamtaler med ni deltakere, samt fem individuelle dybdeintervjuer, hvor deltakerne ga tilbakemelding på hvordan de opplevde å delta i forskningsprosjektet. Dette utgjör datagrunnlaget i denne artikkelen, sammen med feltnotater og intervjuer. (Se tabell 1.)

Etikk

I utviklingen av forskningsdesignet har jeg vært opptatt av forskningsetikk, deriblant av å beskytte deltakerne mot følelsesmessig skade. Det innebærer å nærme seg potensielt traumatiserende erfaringer med varsomhet og være forberedt på å håndtere reaksjoner. For å skape trygghet ble forskningen gjennomført på det kommunale senteret, hvor ungdommene kunne få støtte fra sosialarbeidere. Jeg opprettet en beredskapsplan med terapeuter, i tilfelle behov for psykososial oppfølging. Spørsmål knyttet til deltakelse og beskyttelse ble diskutert i en referansegruppe med en ungdom med brukererfaring, en psykolog, en aksjonsforsker og en representant fra Redd Barna. Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK vest) godkjente forskningsprosjektet. Samtidig har jeg betraktet det som en etisk forpliktelse å involvere forskningsdeltakerne gjennom deltakerbaserte metoder, basert på tanken om at det kan styrke deres aktørskap og ferdigheter (Mackenzie et al., 2007). Gjennom proses-

Tabell 1: Datagrunnlag

Type tilbakemelding	Kilde
Tilbakemelding på dybdeintervjuer	10 transkriberte intervju
Tilbakemelding på workshops underveis	Feltnotater
Tilbakemelding på forskningsprosessen avslutningsvis	2 transkriberte gruppesamtaler 5 transkriberte intervju

sen deltok ungdommene aktivt i aktiviteter og dialog. Noen bidro til å fasilitere mindre gruppesamtaler og ta notater. Deltakerne ble støttet i å uttrykke seg, og deres erfaringer, betraktninger og forslag ble anerkjent som verdifulle. Innspill ble tatt i betraktning, blant annet gjennom at jeg brakte sentrale tema videre til neste workshop. Ungdommene ble også involvert i beslutningstaking.

Analyse

Analyseprosessen har vært inspirert av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Først transkriberte og leste jeg gjennom datamaterialet. Deretter kodet jeg datamaterialet ved hjelp av databehandlingsprogrammet NVivo, på jakt etter mønstre og potensielle tema knyttet til deltakernes opplevelse av forskningsprosessen. Etter kodingen satt jeg igjen med 32 koder. Mange av kodene var erfaringsnære og lå tett opp til deltakernes egne ord, og noen var overlappende. Jeg gikk deretter kritisk gjennom alle kodene med «verdien av deltakelse» og «utfordringer for deltakelse» som overordnede tema. Denne prosessen ledet til analytiske justeringer av både overordnede og underordnede tema. Innspill fra forskningsdeltakere og samarbeidspartner på artikkelutkast, konsultasjon av forskningslitteratur og teori, samt fagfellevurdering bidro også til analyseprosessen. Til slutt landet jeg på temaene som vises i tabell 2.

Styrker og svakheter

Mulige svakheter ved studien er at deltakernes tilbakemeldinger kan være påvirket av maktrelasjoner og at epistemologiske og språklige forhold kan ha begrenset mine fortolkninger (Graham & Fitzgerald, 2010). For eksempel kan det ha vært vanskelig for deltakere å formulere kritikk overfor meg som forsker. Min interesse, for eksempel for beslutningsprosesser og muligheter for samfunnsdeltakelse, kan ha påvirket hvilke temaer som ble utdypet. Jeg kunne ha utforsket maktforhold mer aktivt underveis, eller fått andre til å evaluere prosessen, siden det byr på utfordringer å beskrive og diskutere egen forskningspraksis balansert (Seim, 1998; Tofteng & Husted, 2012). Jeg har anstrengt meg for å reflektere kritisk rundt prosessen og min rolle i den, og har vært åpen for tilbakemeldinger fra deltakere og fagfeller.

FUNN

Verdien av å delta i forskningsprosessen

Deltakerne omtalte flere forhold som bidro til at de opplevde det som verdifullt å delta i forskningsprosjektet: A) sosiale opplevelser, b) å bli hørt c) erfaringsdeling, d) ny læring og e) oppdage nye muligheter for samfunnsdeltakelse.

Da jeg spurte deltakerne underveis om hvordan de opplevde workshopene, nevnte mange at det var

Tabell 2: Analyse

1) Verdien av å delta i forskningsprosessen	2) Utfordringer for deltakelse i forskningsprosessen	3) Utfordringer for aksjonen i forskningsprosessen
a) Sosiale opplevelser	a) Kommunikasjonsutfordringer	a) Opplevelse av maktesløshet
b) Å bli hørt	b) Sensitive temaer og potensielt traumatiserende opplevelser	
c) Erfaringsdeling	c) Deltakelse i beslutningsprosesser	
d) Ny læring	d) Andre forpliktelser	
e) Oppdage nye muligheter for samfunnsdeltakelse		

«veldig gøy», «morsomt», «hyggelig» og «spennende» å være med på leker og aktiviteter og å tilbringe tid sammen. I de avsluttende gruppesamtalene kommenterte Mirza at vi «hadde det godt sosialt sammen» og ble bedre kjent. Bahrawar påpekte at vi hadde sittet sammen som en gruppe, hatt det morsomt og samarbeidet. Dette peker mot *verdien av sosiale opplevelser*.

Deltakere trakk også fram verdien av å *bli hørt*. Bahrawar fortalte i samtale med en sosialarbeider hvordan han hadde opplevd min rolle: «Hun er den viktigste på [senteret], for hun hører på oss». Verdien av å bli hørt ble nevnt av flere deltakere da jeg spurte hvordan de opplevde å bli intervjuet. Mange svarte, uten å utdype, at det hadde vært en god opplevelse. Darman formulerte det slik: «Det har ikke vært noe vanskelig for meg. (...) [A]t noen andre vil (...) høre om livet ditt, det hjelper også veldig». Hans uttalelser antyder at det kan være godt for ungdommers psykososiale helse når noen viser interesse for og lytter til deres erfaringer. Samiira kom inn på noe av det samme. Hun hadde vært forsiktig med hva hun delte underveis i workshopene, men da jeg spurte om hvordan det var å dele erfaringer, bemerket hun: «(...) noen ganger er det bedre å fortelle til noen andre, for å få puste. For å få (...) hjelp, for å bli frisk. (...) hvis en får fortalt til (...) venner, så får man det bedre. (...) Ja, og andre som du kan stole på».

Verdien av å *utveksle erfaringer* ble berørt av flere, blant annet av Yasir, som formulerte det slik: «Vi fikk masse erfaring fra hverandre». Refleksjoner rundt nåtida og framtida sto i sentrum i workshopene, men noen delte også glimt fra fortida. Afrax kommenterte etterpå at det hadde vært «spennende å vite hva andre har opplevd. (...) [Hvordan de] kom hit, hvordan det var. Hva de har tenkt».

Deltakere sa det hadde vært interessant å snakke om ulike tema som barns rettigheter, religion og integrering. Alle tok aktivt del i dialogen, selv om noen hadde lettere for å snakke enn andre. I ettertid kommenterte Bahrawar at workshopen om barns rettigheter, hvor vi blant annet snakket om situasjo-

nen til barn på asylmottak, fikk ham til å reflektere over egne opplevelser: «(...) vi tenkte på det vi hadde (...) opplevd, nesten slik som det. Jeg synes det var veldig interessant». Når jeg spurte om workshopene hadde forandret ham, kommenterte han at de hadde satt i gang en tankeprosess: «Jeg er ikke forandret, men jeg har kommet på fler og fler ting å tenke».

Deltakere knyttet dessuten utvekslingen av erfaringer, kunnskap og idéer til *ny læring*. «Vi lærte mye fra hverandre», sa Jawad, deriblant læring om «hva man kan gjøre i livet». Afrax kommenterte at han hadde lært om andres tanker og hvordan de har det. Flere nevnte at de hadde lært noe av de kreative aktivitetene. Afrax hadde lært av kunstneren at tegning kan brukes som uttrykksform når ord ikke strekker til. Mirza hadde lært noe om hvordan «annerledes metoder» kunne «gi svar på andre måter enn intervjuer», altså å åpne for dialog og kunnskap. Andre var opptatt av hvordan workshopene bidro til språklæring, slik som Bahrawar: «(...) selv om man ikke forstår noen ord, så kan vennen din (...) forklare disse tingene».

Noen deltakere syntes å *oppdage nye muligheter for samfunnsdeltakelse*. Bahrawar kommenterte at representanten fra Redd Barna, som snakket om den vanskelige situasjonen til barn på asylmottak, «tok hjertet vårt til dem». Det kan forstås som at workshopen vekket medfølelse og engasjement. Han hadde tatt opp tematikken i en presentasjon på skolen og var «interessert i å jobbe med Redd Barna og hjelpe mennesker» i framtida. Dessuten nevnte han muligheten for å samles og protestere foran Stortinget, og viste at han var bevisst på muligheten for samfunnsdeltakelse.

Mirza sa at han tidligere hadde hatt en mer individualistisk tilnærming til samfunnsdeltakelse. Etter workshopene var noe endret. Han tenkte at man kunne oppnå mer i fellesskap enn som enkeltpersoner. Han la til at Nimoona og han hadde snakket om at de var «på starten av livet» og at livet var «tungt» akkurat da, men at de hadde en intensjon om å gjøre noe for andre: «Vi prøver å hjelpe på forskjellige

måter. Vi har den tanken om å hjelpe. (...) Det er på en måte det viktigste».

Utfordringer for deltakelse i forskningsprosessen

Deltakerne kom inn på flere forhold som kunne skape utfordringer for deltakelse i forskningsprosessen: a) Kommunikasjonsutfordringer, b) sensitive temaer og potensielt traumatiserende opplevelser, c) deltakelse i beslutningsprosesser og d) andre forpliktelser.

En sentral utfordring handler om *kommunikasjon*. Da jeg spurte Mirza om hva jeg kunne gjort annerledes, sa han at noen ungdommer kanskje ikke hadde klart å sette ord på det de ønsket å si. Både språk, alder, mangel på utdanning og usikkerhet kunne bidra til det. Han hadde inntrykk av at noen hadde opplevd det som ubehagelig å bli stilt så mange spørsmål i workshopene, fordi det var som å bli «intervjuet hele tiden». Dette knyttet han til tidligere erfaringer med asylintervjuet hos Utlendingsdirektoratet.

I forlengelsen av dette, ble utfordringer knyttet til *sensitive temaer og potensielt traumatiserende opplevelser* tematisert. Noen ga allerede i intervjuet uttrykk for at de ikke ville snakke om bestemte tema. Abrihet sa i begynnelsen at hun ikke ville snakke om flukten til Norge, fordi det gjorde vondt å minnes. Mot slutten av intervjuet endte hun likevel med å fortelle om en dramatisk opplevelse på flukt, noe som fikk henne til å gråte. Eksempelet viser at forskere utilsiktet kan få forskningsdeltakere til å snakke om mer enn det de egentlig ønsker. Da jeg etterpå spurte henne hvordan hun hadde opplevd intervjuet, svarte hun at det hadde gått greit, og la til: «Du vet, jeg liker å snakke med noen. Derfor sier jeg til deg at ungdommer trener det». Dette peker mot en ambivalens: Visse erfaringer kan være svært smertefulle å ta opp, samtidig som en har behov for å fortelle. Abrihet understreket at tillit er viktig i slike samtaler.

Deltakere kom også inn på utfordringer knyttet til å *ta del i beslutningsprosesser*. Når jeg spurte om jeg kunne gjort noe annerledes for å tilrettelegge for

ungdommenes medbestemmelse, trakk Afrax fram en opplevd uklarhet: «Hvis du skal bestemme noe, så må du vite hva det er». Han syntes altså det var uklart hva som egentlig skulle bestemmes, og implisitt uklart hva som var forventet av ham og de andre ungdommene. Tilbakemeldingen peker mot at kommunikasjonen om beslutningsprosessen i forskningsprosessen ikke hadde vært tydelig nok.

Da jeg spurte Sabriye om dette, sa han at noen kanskje forventet at andre skulle ta ledelsen over prosessen: «Noen sier: 'La de andre bestemme'. Og når alle tenker sånn, så er det ikke noen som kan bestemme. (...) For å kunne bestemme, så må du ha en leder som (...) kan styre». Vi snakket litt om at medvirkning kanskje er noe norske barn og unge har mer erfaring med enn flyktninger. Sabriye påpekte at det hadde vært lettere om de hadde hatt noen alternativer å velge mellom. Jeg spurte om metodikken var for åpen. «Ja», svarte han. «Det var litt åpent. Da blir det vanskelig (...) å bestemme hva [man] skal gjøre».

Ungdommene framhevet dessuten hvordan ulike *forpliktelser* vanskeliggjorde deltakelse i forskningsprosessen. De trakk fram forpliktelser knyttet til skole, deltidsjobber, religion, familie, venner og liknende som sentrale årsaker til at de ikke hadde tid til å delta i siste fase av forskningsprosessen. Denne fasen sammenfalt i tid med vårsemesterets prøver, tentamener og eksamener, samt ramadan, og mange prioriterte dette. Skolegang ble betraktet som en nøkkel til jobb og integrering. Som Afrax formulerte det: «Man må lære seg språket, [ta] utdanning, for å få jobb, greie seg i samfunnet og vite hvilke muligheter du har».

Utfordringer for aksjonen i forskningsprosessen

Relatert til aksjonen i forskningsprosessen, forsøket på å gjøre noe med en valgt utfordring, beskrev deltakere en *opplevelse av maktesløshet* i møte med asylopolitikk og politiske prosesser. Framtidsverkstedet som metodikk er basert på at deltakere uttrykker framtidssdrømmer som deretter forsøkes virkeliggjort. Det kan imidlertid være vanskelig for unge flyktnin-

ger å forestille seg muligheter, påpekte Mirza: «De vet ikke veldig mye om de mulighetene de har».

Da jeg spurte Jawad hva han tenkte var grunnen til at vi ikke klarte å gjennomføre planen om å besøke enslige mindreårige på asylmottak, trakk han pusten dypt og sa: «Hvis vi bare går og snakker med dem... En ting de spør [om]: 'Hvem er dere, hva skal dere, og har dere mulighet til å hjelpe oss?' Det er vanskelig å si ja eller nei». Han antydte at et besøk kunne gi dem et falskt håp, hvis vi ikke klarte å endre på situasjonen deres.

Tidligere hadde Jawad framhevet behovet for å bevisstgjøre norske politikere og myndigheter om situasjonen til deporterte asylsøkere. Da jeg seinere spurte om han ville være med på Redd Barnas rettighetsseminar og møte politikere, svarte han imidlertid med en latter: «Ja, men jeg tror ikke at de hører på oss!» Han satte det i sammenheng med en strengere asylpolitikk. Afrax satte ord på en liknende opplevelse av maktesløshet: «Jeg vet jo at det er Stortinget som bestemmer. At de tar opp de tingene [asylpolitikken], diskuterer, og saken avtales der. Så jeg vet jo, [...] ingen kan påvirke noe».

Avmaktsfølelsen kan muligens henge sammen med tidligere erfaringer. Mirza kommenterte at hvis man ikke har fått respekt eller muligheten til å leve i sitt eget hjemland, så kan man ikke forvente respekt andre steder heller. Dette stoppet ikke ham i å engasjere seg, men det kan tenkes at slike erfaringer bidro til at andre ungdommer ble resignerte.

DISKUSJON

Funn delen har vist at forskningsdeltakerne opplevde flere forhold som gjorde det verdifullt å delta i forskningsprosessen, samtidig som de pekte på flere utfordringer. Videre vil jeg diskutere funnene i forhold til relasjonelle, beslutningsmessige og kontekstuelle dimensjoner ved deltakelse.

Relasjonelle dimensjoner

Relasjonelle ferdigheter, deriblant evnen til å lytte, anerkjenne og inkludere, er viktige forutsetninger for deltakelse (Hultgren & Johansson, 2019). I del-

takerbasert forskning er det avgjørende at forskere har en genuin vilje til å lytte til ungdommer (O'Kane, 2008). Forskning viser at barn og unge knytter deltakelse til anerkjennelse av hva de har å si og av hvem de er (Graham & Fitzgerald, 2010).

Flere forskningsdeltakere omtalte verdien av å bli hørt, noe som resonnerer med barnekonvensjonens paragraf 12 (Forente Nasjoner, 1989). En av dem knyttet muligheten til å fortelle om sine erfaringer til å «puste», få hjelp og bli frisk. Å bli hørt kan altså forstås som et vitalt behov forbundet med god helse. Koblingen mellom deltakelse, anerkjennelse og «wellbeing» understrekes av Graham & Fitzgerald (2010). Anerkjennelse er kanskje spesielt viktig for unge enslige flyktninger, som ofte har opplevd potensielt traumatiserende hendelser som politisk forfølgelse og vold, marginalisering og relasjonsbrudd, samt mistillit og manglende anerkjennelse (Kauhanen & Kauko, 2020; Kauko, 2016; Lidén et al., 2017; Mackenzie et al., 2007; White & Bushin, 2011).

De deltakerne som framhevet verdien av erfaringsutveksling, trakk spesielt fram relasjonene seg imellom. Det framsto som verdifullt å kunne relatere egne opplevelser til andres, og se opplevelsene i større sammenheng. Forskere kan bidra gjennom å invitere til dialog og skape et anerkjennende klima som fremmer ungdommers aktørskap (Graham & Fitzgerald, 2010). Dialogiske perspektiver på deltakelse vektlegger «samskipingen» av mening og utviklingen av nye forståelser og innsikter (Graham & Fitzgerald, 2010; Ulvik, 2015). Det resonnerer med deltakerbasert forsknings ambisjon om læring, kunnskapsutvikling og bevisstgjøring rundt sosial urettferdighet (Bladt, 2012; Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017).

Tilbakemeldingene fra ungdommene indikerer at deltakelsen i prosessen i seg selv ble opplevd som verdifull, noe de også viste gjennom å ta aktivt del i forskningsprosjektet over flere måneder. For ungdommene handlet deltakelsen ikke nødvendigvis om å oppnå et bestemt mål, men like mye om de sosiale opplevelsene og erfaringene underveis. Det svarer med Kaukos (2016) aksjonsforskningspro-

sjekt med enslige mindreårige asylsøkere, hvor deltakerne var mer interessert i det som var «gøy», enn å påvirke beslutningstaking og analysere datamaterialet. Det å bringe glede inn i livet kan være transformativt, tatt i betraktning ungdommenes vanskelige fortid (Kaukko, 2016).

Likevel kan det oppstå flere utfordringer i deltakerbasert forskning med unge flyktnings. Blant annet kan forskjeller i alder, språklig og kulturell bakgrunn vanskeliggjøre kommunikasjonen mellom forskere og deltakere (Franks, 2011). Ettersom språket ikke alltid er den beste kommunikative praksis, brukte vi non-verbale aktiviteter, visuelle teknikker og leker, noe som er vanlig i kritisk-utopisk aksjonsforskning og annen deltakerbasert forskning (Due et al., 2014; Husted & Tofteng, 2012; Kaukko, 2016). Det kan være hensiktsmessig når forskningsdeltakere er mindreårige, har en annen språkbakgrunn og/eller har traumeerfaringer (Due et al., 2014). Slike tilnærminger kan bidra til å utjevne maktforskjeller mellom forskere og deltakere og inkludere barn og unge som er verbalt svake (Due et al., 2014; Hultgren & Johansson, 2019). I workshopene fikk deltakerne mulighet til å utfolde seg kreativt og utfordre seg selv, noe som kan knyttes til en relasjonell forståelse av deltakelse (Hultgren & Johansson, 2019).

Selv om det er verdifullt å delta i kreative aktiviteter, kan det oppstå utfordringer knyttet til fortolkningen av dem (Due et al., 2014). Vi utforsket derfor betydningen sammen med deltakerne, noe flere forskere anbefaler (Due et al., 2014; O'Kane, 2008). Å høre ungdommenes egne refleksjoner over aktivitetene ga verdifulle innsikter. Noen deltakere opplevde det imidlertid som ubehagelig å bli stilt utdypende spørsmål, noe som ble knyttet til tidligere erfaringer med asylintervjuet. Dette viser betydningen av å finne en god balanse mellom non-verbale, engasjerende aktiviteter og dialog i denne typen forskning.

En annen sentral utfordring i relasjonen mellom forsker og deltakere var knyttet til å snakke om sensitive temaer og potensielt traumatiserende opplevelser. Enkelte deltakere formidlet ambivalens mellom behovet for å tie om visse erfaringer og behovet

for å fortelle om dem. Åpenheten og intimiteten som kjennetegner mye kvalitativ forskning kan få deltakere til å gi opplysninger de seinere kanskje angret på (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 107). Denne utfordringen viser forskeres makt overfor forskningsdeltakere, og aktualiserer forskeres forpliktelse til å beskytte deltakerne mot følelsesmessige påkjenninger og skade. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2016) understreker at barn og unge har særlige krav på beskyttelse. Tillitsdimensjonen er spesielt viktig i forskning med flyktnings, fordi mange har opplevd å bli møtt med mistro (Due et al., 2014; White & Bushin, 2011). Flere ungdommer pekte på tillit som en forutsetning for å kunne sette ord på vonde opplevelser. Når deltakere valgte å snakke om sensitive tema, kan det også forstås som et uttrykk for aktørskap. I møte med deltakernes ambivalens, må forskere vise en evne til etisk refleksjon i konkrete situasjoner.

Beslutningsmessige dimensjoner

Deltakerne omtalte også deltakelse i beslutningsprosesser som en utfordring. Deltakerbasert forskning har ofte en ambisjon om å gi deltakerne innflytelse over beslutninger (Hart, 1992; Shier, 2001), men dette kan være vanskelig å få til. Deltakere ga tilbakemelding om at forskningsprosessen hadde vært litt for åpen, og at det ville vært nyttig å ha mer informasjon og klare alternativer å velge mellom. Sannsynligvis bidro åpenheten som kjennetegner kritisk-utopisk aksjonsforskning, sammen med ungdommenes frihet til å komme og gå som de ville, til utydelighet i sammenhengen mellom forskningsprosessens ulike faser. Det framstår derfor som viktig å klargjøre roller, mål og rammer i forskningsprosessens ulike deler for å hjelpe deltakerne til å se sammenhenger.

Barn og unge har ulik bakgrunn, motivasjon og interesser, og noen har begrenset erfaring med deltakelse i beslutningsprosesser. Funnene i denne studien viser at unge flyktnings kan oppleve det som fremmed og uvant å delta i slike prosesser. Utsagn om å «la andre bestemme» kan forstås som at deltakelse i beslutningsprosesser ikke er like interes-

sant for alle. Sånn sett kan ungdommenes fallende oppmøte mot slutten av prosessen betraktes som et uttrykk for aktørskap (Cornwall, 2008; Davidson, 2017). Samtidig kan det også gjenspeile erfaringer med avmakt og usynliggjøring fra hjemland, flukt og asylmottak.

Kontekstuelle dimensjoner

Studien har vist at samfunnsmessige kontekster og maktforhold påvirket deltakernes handlingsrom og tro på muligheten til å bli hørt. Forskningsprosessen ledet til en planlagt aksjon for å bedre situasjonen til enslige mindreårige asylsøkere, men denne planen forble uforløst. Deltakeres opplevelse av maktesløshet i møte med asylpolitikk og politiske prosesser framsto som en medvirkende årsak til dette. Tidligere forskning har vist at ungdommer kan bli mer samfunnsbevisst, myndiggjort og bidra til endring når de deltar i deltakerbasert forskning (Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017), men asylsystemet representerer et maktsystem som kan bidra til marginalisering og avmakt (White & Bushin, 2011). Forskningsprosessen foregikk dessuten på et tidspunkt kjennetegnet av et tøffere debattklima og en mer restriktiv asylpolitikk (Lidén et al., 2017; Svendsen et al., 2018). Å utfordre eksisterende maktstrukturer og identifisere muligheter for endring i en slik kontekst kan være krevende. Det tydeliggjør behovet for å adressere makt og maktesløshet i forskningsprosjekter med unge flyktninger.

Fordi eksisterende maktstrukturer kan framstå som urokkelige, vektlegges utopier, drømmer og alternativer innenfor kritisk-utopisk aksjonsforskning (Husted & Tofteng, 2012). Å utvikle utopier, konkretisere aksjoner og sette dem ut i livet er imidlertid prosesser som tar tid. Deltakerbasert forskning forutsetter at det settes av nok tid til å utvikle ferdigheter og myndiggjøring (Kim, 2019; Shamrova & Cummings, 2017).

I Norge er det sterke forventninger om deltakelse i utdanning og arbeidsliv (NOU 2017: 2), noe unge flyktninger ofte selv er sterkt motivert til (Svendsen et al., 2018). Det kan gjøre det vanskelig å finne tid og

overskudd til andre aktiviteter, som å delta i forskning. Deltakerne sto midt i en krevende integreringsprosess og gjorde en stor innsats med tanke på skolegang og arbeid. Mange trakk fram slike forpliktelser som forklaring på hvorfor deltakelsen deres i workshopene tok slutt.

På tross av de utfordringene som er drøftet over, oppdaget deltakere nye muligheter for samfunnsdeltakelse gjennom forskningsprosessen. Prosessen endte ikke med en konkret aksjon, men deltakerne viste samfunnsengasjement og uttrykte ønsker om å gjøre noe for andre. Innen kritisk-utopisk aksjonsforskning er målet å skape «frirom» hvor folk kan øve seg på å formulere ønsker og drømmer innenfor en langsiktig framtidshorison (Bladt, 2012). I frirommene produseres såkalte «framtidstutkast» som rommer ønsker om andre måter å «lære, leve, arbeide og være sammen på» (Husted & Tofteng, 2012, p. 75). Det er ikke alltid framtidstutkastene lar seg realisere, men prosessen betraktes likevel som verdifull, fordi den kan skape nye horisonter (Jungk & Müllert, 1998).

KONKLUSJON OG IMPLIKASJONER

De unge, enslige flyktningene som deltok i forskningsprosjektet trakk fram verdien av sosiale opplevelser, å bli hørt, dele erfaringer og lære av hverandre. Den kollektive prosessen ga ungdommene mulighet til å delta aktivt, uttrykke seg og utfolde seg kreativt. Slike prosesser, basert på anerkjennende og tillitsfulle relasjoner, er sentrale for deltakerbasert forskning. Samtidig viste deltakerne til utfordringer knyttet til språk, kommunikasjon om sensitive tema, deltakelse i beslutningstaking og opplevd maktesløshet.

Framtidig deltakerbasert forskning med unge flyktninger bør ta i betraktning at deltakernes språkbeherskelse og deres erfaringer fra hjemland, flukt og eksil kan påvirke mulighetene for deltakelse. Det er viktig at forskere har evne til refleksjon over sensitive temaer i konkrete situasjoner og finner en god balanse mellom non-verbale, engasjerende aktiviteter og forskningsrelatert dialog. Videre er det sentralt å bygge tillit og å tydeliggjøre roller, mål og ram-

mer, samt ta høyde for at ikke alle ønsker å delta like mye.

Avmaktsfølelsen som ungdommene formidlet har implikasjoner både for forskning, sosialt arbeid og politisk liv: Hvis man virkelig ønsker at unge flyktninger skal være aktive samfunnsborgere, må det ska-

pes et anerkjennende klima og reelle muligheter for å kunne påvirke politikken som berører deres liv. Videre forskning bør se nærmere på hvordan samfunnsmessige kontekster som asylopolitikk og debattklima kan skape utfordringer for deltakelse.

SUMMARY

Enjoyable learning experience, but also yet difficult: Young, unaccompanied refugees' perspectives on participatory research

Participation is a universal right for children and young people, and social work and participatory research share participation as a core value. However, we have limited knowledge of how children and young people with refugee backgrounds experience participating in this research. The point of departure of this article is a qualitative study involving young, unaccompanied refugees, addressing the issues of psychosocial health and participation. The research design included participatory methods. The article highlights the perspectives of young, unaccompanied refugees on participatory research. Findings indicate that participating in enjoyable experiences, being listened to, sharing experiences, and learning from each other contributed to making participation valuable. At the same time, participants addressed challenges related to communication, sensitive topics, participation in decision-making and powerlessness.

Keywords: Participatory research, young unaccompanied refugees, participation, relationships and power

REFERANSER

- Aase, T. H. & Fossåskaret, E.** (2013). *Skapte virkeligheter: Kvalitativt orientert metode*. Universitetsforlaget.
- Ahearn, F. L.** (Red.). (2000). *Psychosocial Wellness of Refugees: Issues in Qualitative and Quantitative Research*. Berghahn Books.
- Bladt, M.** (2012). Frirum og værksteder. I G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen og D. Tofteng (Red.), *Aktionsforskning: En grundbog* (s. 147–157). Samfundslitteratur.
- Braun, V. & Clarke, V.** (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Broch, T.** (2012). Ethiske og metodiske utfordringer i forskning rettet mot enslige flyktningsbarn. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (s. 295–313). Gyldendal.
- Christensen, P. M. & James, A.** (2008). *Research with children: Perspectives and practices* (2. utg.). Routledge.
- Cornwall, A.** (2008). Unpacking 'Participation': Models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269–283. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsn010>
- Davidson, E.** (2017). Saying It Like It Is? Power, Participation and Research Involving Young People. *Social Inclusion*, 5(3), 228–239. <https://doi.org/10.17645/si.v5i3.967>
- Den Nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH).** (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnskunnskap, humaniora, juss og teologi*.
- Due, C., Riggs, D. W. & Augoustinos, M.** (2014). Research with Children of Migrant and Refugee Backgrounds: A Review of Child-Centered Research Methods. *Child Indicators Research*, 7(1), 209–227. <https://doi.org/10.1007/s12187-013-9214-6>
- Eide, K. & Hjern, A.** (2013). Unaccompanied refugee children – vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102(7), 666–668.
- Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L. C.** (2015). *Sosialt arbeid: En grunnbok*. Universitetsforlaget.
- Fjordside, S., Lindberg, S., Schellerup Nielsen, H. & Sommer, M.** (2016). Unge som vidensaktører. Metoder til inndragelse. I T. Wulf-Andersen, R. Follesø og T. Olsen (Red.), *Unge, udenforskab og social forandring: Nordiske perspektiver* (s. 139–162). Frydenlund Academic.
- Forente Nasjoner** (1989). *FNs*

- konvensjon om barnets rettigheter. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Franks, M.** (2011). Pockets of Participation: Revisiting Child-Centred Participation Research. *Children & Society*, 25(1), 15–25. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2009.00258.x>
- Graham, A. & Fitzgerald, R.** (2010). Progressing children's participation: Exploring the potential of a dialogical turn. *Childhood*, 17(3), 343–359. <https://doi.org/10.1177/0907568210369219>
- Greene, S. & Hogan, D.** (2005). *Researching children's experience: Methods and approaches*. Sage.
- Gulbrandsen, L. M.** (red.) (2014). *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis: En utforskende tilnærming*. Universitetsforlaget.
- Hart, R. A.** (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF Innocenti Essays Nr. 4: UNICEF International Child Development Centre.
- Hodes, M.** (2019). New developments in the mental health of refugee children and adolescents. *Evidence Based Mental Health*, 22(2), 72–76.
- Hopkins, P.** (2008). Ethical issues in research with unaccompanied asylum-seeking children. *Children's Geographies*, 6(1), 37–48. <https://doi.org/10.1080/14733280701791884>
- Hultgren, F. & Johansson, B.** (2019). Including babies and toddlers: A new model of participation. *Children's Geographies*, 17(4), 375–387. <https://doi.org/10.1080/14733285.2018.1527016>
- Husted, M. & Tofteng, D. M. B.** (2012). Arbejdsliv og aksjonsforskning. I G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen & D. Tofteng, (Red.), *Aksjonsforskning: En grundbog* (s. 61–79). Samfundslitteratur.
- Johansen, K. & Studsrød, I.** (2019). «Help goes around in a circle»: Young unaccompanied refugees' engagement in interpersonal relationships and its significance for resilience. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 15(4). <https://doi.org/10.1108/IJMHC-03-2019-0035>
- Jungk, R. & Müllert, N. R.** (1998). *Håndbog i fremtidsværksteder* (2nd ed.). Politisk revy.
- Kauhanen, I. & Kaukko, M.** (2020). Recognition in the lives of unaccompanied children and youth: A review of the key European literature. *Child & Family Social Work*, 25(4), 875–883. <https://doi.org/10.1111/cfs.12772>
- Kaukko, M.** (2016). The P, A and R of participatory action research with unaccompanied girls. *Educational Action Research*, 24(2), 177–193. <https://doi.org/10.1080/09650792.2015.1060159>
- Kim, J.** (2019). Youth Involvement in Participatory Action Research (PAR). *Critical Social Work*, 17(1). <https://doi.org/10.22329/csw.v17i1.5891>
- Kvale, S. & Brinkmann, S.** (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Lidén, H., Stang, E. G. & Eide, K.** (2017). The gap between legal protection, good intentions and political restrictions. Unaccompanied minors in Norway. *Social Work*, 15(1), 20.
- Mackenzie, C., McDowell, C. & Pittaway, E.** (2007). Beyond 'Do No Harm': The Challenge of Constructing Ethical Relationships in Refugee Research. *Journal of Refugee Studies*, 20(2), 299–319. <https://doi.org/10.1093/jrs/fem008>
- NOU 2017: 2.** (2017). *Integrasjon og tillit: Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Justis- og beredskapsdepartementet
- O'Kane, C.** (2008). The Development of Participatory Techniques: Facilitating Children's Views about Decisions Which Affect Them. In *Research With Children: Perspectives and Practice*. Routledge Press. <https://doi.org/10.4324/9780203964576-13>
- Rogers, J., Carr, S. & Hickman, C.** (2018). Mutual benefits: The lessons learned from a community based participatory research project with unaccompanied asylum-seeking children and foster carers. *Children and Youth Services Review*, 92, 105–113. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.01.045>
- Seim, S.** (1998). Kan aksjonsforskning gi kunnskap om selvhjelp? *Nordisk sosialt arbeid*, 18(1), 18–28.
- Shamrova, D. P. & Cummings, C. E.** (2017). Participatory action research (PAR) with children and youth: An integrative review of methodology and PAR outcomes for participants, organizations, and communities. *Children and Youth Services Review*, 81, 400–412. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.022>
- Shier, H.** (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Spyrou, S., Rosen, R. & Cook, D. T.** (2018). *Reimagining Childhood Studies*. Bloomsbury Academic.
- Svendsen, S., Berg, B., Paulsen, V. Garvik, M. & Valenta, M.** (2018). *Kunnskapsoppsummering om enslige mindredrige asylsøkere og flyktninger*. NTNU Samfunnsforskning AS.
- Tofteng, D. & Bladt, M.** (2020). 'Upturned participation' and youth work: Using a Critical Utopian Action Research approach to foster engagement. *Educational Action Research*, 28(1), 112–127. <https://doi.org/10.1080/09650792.2019.1699843>
- Tofteng, D. M. B., & Husted, M.** (2012). Etik og normativitet. I G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen og D. Tofteng, (Red.) *Aksjonsforskning – en grundbog* (pp. 129–144). Samfundslitteratur.
- Trondsen, M. V. & Eriksen, S. H.** (2019). Mellom deltakelse og beskyttelse: Aksjonsforskningens mulighetsrom for barn og unge. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 3(01), 49–65.

Ulvik, O. S. (2009). Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelpers samarbeid med barn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 46(12). <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2009/12/barns-rett-til->

deltakelse-teoretiske-og-praktiske-utfordringer-i-profesjonelle
Ulvik, O. S. (2015). Talking with children: Professional conversations in a participation perspective. *Qualitative Social Work*, 14(2), 193–208. <https://doi.org/10.1177/1473325014526923>

White, A. & Bushin, N. (2011). More than methods: Learning from research with children seeking asylum in Ireland. *Population, Space and Place*, 17(4), 326–337. <https://doi.org/10.1002/psp.602>

ANNONSE

The Nordic FORSA/NASSW-conference 2023:

Social work in changing times: Challenges and new opportunities

14th-16th 2023 in Bodø, Norway

KEYNOTE SPEAKERS

Walter Lorentz: Contract professor, Charles University, Prague Czech Republic and Free University of Bozen/Bolzano, Italy • **Philip Lalander:** Professor Linnæus University, Kalmar Sweden • **Astri Dankertsen:** Ass. Professor Nord University, Bodø

CONFERENCE VENUE

Quality Hotel Ramsalt, Bodø

IMPORTANT DATES

Registration opens from: January 3, 2023

Early bird registration deadline: April 15, 2023

REGISTRATION FEE

	Early bird	Normal
Participants:	NOK 2500,-	NOK 2900,-
Students or emeritus:	NOK 1500,-	NOK 1900,-

TOPICS FOR THE CONFERENCE:

- Aging and care
- Climate change and social work
- Decolonial/postcolonial perspectives in social work
- Digital technology and social work
- Disability, habilitation and rehabilitation

- Families and child welfare
- Gender, identity and diversity
- International migration/mobility and social work
- Participatory research in social work
- Social welfare and poverty in the Nordic context
- Social work education
- Social work, public health and the pandemic
- Substance abuse, violence and mental health
- Theory and practice in social work
- Youth – participation and marginalization

MORE INFORMATION:

FORSA2023 (eventsair.com)

Or
asgeir.solstad@nord.no

